

Sygn. akt II CSKP 83/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak (przewodniczący)
SSN Grzegorz Misiurek
SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa P. Spółki Akcyjnej
z siedzibą w W.
przeciwko M. K. i M. K.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 lutego 2022 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego M. K.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 28 listopada 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

**1) odrzuca skargę kasacyjną w zakresie zaskarżającym
oddalenie apelacji M. K.,**

**2) oddala skargę kasacyjną w pozostałej części i nie obciąża
pozanego M. K. kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz
powoda,**

**3) przyznaje ze środków Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego
w (...)) na rzecz adwokata M. S. kwotę 5 400 (pięć tysięcy
czterysta) zł. powiększoną o należny podatek od towarów i usług**

**z tytułu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej
pozwanemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy w L. utrzymał w mocy w całości nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany przez Sąd Okręgowy w L. w dniu 22 grudnia 2014 r. (I Nc (...)), zobowiązujący pozwanych M. K. i M. K. do solidarnej zapłaty na rzecz powoda P. S.A. w W. (dalej: Bank) kwoty 1.462.607,64 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 28 marca 2014 r. do dnia zapłaty i kosztów postępowania w kwocie 25.501 zł.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 19 lipca 2011 r. powód zawarł z „P.” sp. z o.o. w C. (dalej: Spółka) umowę o świadczenie usług eFinancing, na podstawie, której Bank zobowiązał się do świadczenia usług finansowania, polegających na wykupie przez Bank wierzytelności Spółki z prawem regresu do Spółki za wynagrodzeniem. Jako zabezpieczenie spłaty wierzytelności przysługujących Bankowi z tytułu tej umowy wobec „P.” sp. z o.o., Spółka w dniu 19 lipca 2011 r. wystawiła i złożyła do dyspozycji powoda weksel *in blanco* z deklaracją wekslową, zgodnie z którą powód miał prawo wypełnić weksel na sumę odpowiadającą kwocie kredytu wykorzystanego przez wystawcę wraz z odsetkami, prowizją i innymi należnościami powoda, w przypadku niedotrzymania umownego terminu spłaty całości lub części kredytu oraz we wszystkich tych przypadkach, w których służyło powodowi prawo ściągnięcia swoich wierzytelności przed nadejściem terminu płatności. Pozwani M. K. i M. K., członkowie zarządu „P.” sp. z o.o., poręczyli za wystawcę weksla, składając swoje podpisy na odwrocie weksla. Oprócz tego Spółka w celu zabezpieczenia wierzytelności Banku z tej umowy, ustanowiła hipotekę umowną łączną do wysokości 2.000.000 zł. na bliżej opisanych nieruchomościach wystawcy weksla o wartości 619.160 zł., obciążonych także innymi hipotekami. W dniu 29 czerwca 2012 r. powód zawarł ze Spółką umowę przelewu wierzytelności przysługujących „P.” sp. z o.o. wobec jej kontrahenta - Ubojni Zwierząt R. R. z tytułu umów sprzedaży zawartych z tym przedsiębiorcą

w celu zabezpieczenia limitu umowy z dnia 19 lipca 2011 r. w wysokości 2.000.000 zł. Postanowieniem z dnia 27 marca 2014 r. (IX GUp (...)), Sąd Rejonowy w L. z siedzibą w Ś. ogłosił upadłość likwidacyjną „P.” sp. z o.o. W związku z tym Bank pismem z dnia 22 maja 2014 r. zgłosił wierzytelności przysługujące mu wobec upadłej Spółki na podstawie szczegółowo opisanych umów, w tym na podstawie przedmiotowej umowy eFinancingu z dnia 19 lipca 2011 r. w łącznej kwocie 7.422.886,82 zł. Postanowieniem z dnia 25 marca 2015 r. Sąd Rejonowy uznał wierzytelność powoda pod pozycją nr 5 w łącznej kwocie 7.322.886,82 zł. w kategorii IV.

W dniu ogłoszenia upadłości „P.” sp. z o.o. wierzytelność powoda wobec Spółki z tytułu umowy z dnia 19 lipca 2011 r., wyniosła kwotę 1.562.697,64 zł. W związku z ogłoszeniem upadłości wystawcy weksla oraz istnieniem niespłaconej wierzytelności powoda z tytułu umowy z dnia 19 lipca 2011 r., powód wypełnił weksel *in blanco* z dnia 19 lipca 2011 r. na kwotę 1.562.697,64 zł, odpowiadającej wysokości wierzytelności i wezwał obu pozwanych jako poręczycieli wekslowych do wykupu przedmiotowego weksla, czego pozwani nie uczynili. Sąd pierwszej instancji ustalił także, że Sąd Okręgowy w B., nakazem zapłaty z dnia 10 kwietnia 2014 r. (VII GNc (...)) nakazał R. R., aby zapłacił P. S. A. w W. kwotę 1.524.228,36 zł wraz z ustawowymi odsetkami w stosunku rocznym od dnia 2 kwietnia 2014 r. do dnia zapłaty. Podstawę żądania Banku stanowiła umowa przelewu wierzytelności z dnia 29 czerwca 2012 r. zawarta przez Bank z „P.” sp. z o.o.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie w świetle art. 32 prawa wekslowego, a pozwani poręczyciele wekslowi nie zdołali wykazać zasadności podniesionych zarzutów. Sąd Okręgowy nie podzielił także tezy pozwanych o żądaniu przez Bank podwójnej zapłaty przez pozwanych tej samej kwoty z tytułu tego samego kredytu, w sytuacji wystąpienia przez Bank z powództwem przeciwko R. R..

Pozwani wnieśli w dniu 3 sierpnia 2018 r. apelację, w której zarzucili utrzymanie nakazu zapłaty w mocy, pomimo wypełnienia weksla niezgodnie z treścią stosunku podstawowego i deklaracją wekslową oraz niezgodnie z prawem

wekslowym i z nadużyciem prawa - w zakresie wskazanym w zarzutach od nakazu zapłaty, a także nieuwzględnienie częściowego zaspokojenia powoda w zakresie poręczonej przez pozwanych wierzytelności wekslowej w postępowaniu upadłościowym wystawcy weksla - „P.” sp. z o.o. w C. oraz na skutek zapłaty przez dłużnika przelanej wierzytelności – R. R.. Skarżący wnosili też o uzupełnienie postępowania dowodowego przez zażądanie od powoda wszystkich dowodów wpłat na jego rzecz dokonanych przez syndyka masy upadłości „P.” sp. z o.o. oraz R. R. na okoliczność zaspokojenia części wierzytelności dochodzonej pozwem.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanych i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł jedynie pozwany M. K.. Zaskarżając go w całości, zarzucił naruszenie art. 381 k.p.c. w zw. z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej Protokołami nr 3, 5, 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, dalej: „Konwencja”) oraz art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji; naruszenie art. 381 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 5 k.p.c. w zw. z art. 6 Konwencji, art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji; naruszenie art. 381 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 6 Konwencji, art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji; a także naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 31 i 32 prawa wekslowego w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. oraz naruszenie art. 31 i 32 prawa wekslowego. Formułując te podstawy, pozwany wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie o orzeczenie co do istoty sprawy i oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna M. K. podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna w części zaskarżającej wyrok Sądu drugiej instancji oddalający apelację pozwanego M. K. ze względu na brak pokrzywdzenia skarżącego tym orzeczeniem (art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c.).

Powód zarzucił w skardze naruszenie art. 381 k.p.c. w zw. z art. 6 EKPCz, art. 2 Konstytucji RP, art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zw. z art. 1 ust. 1 Protokołu 1 do EKPCz, poprzez cyt. „brak refleksji nad możliwością złożenia wniosków dowodowych przez pozwanego, który walczył o życie z jednym z najcięższych nowotworów, lecz się psychiatrycznie, a w sprawach karnych, biegli orzekli, iż nie może on samodzielnie się bronić”. Zarzucił także naruszenie art. 381 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 5 k.p.c. w zw. z art. 6 EKPCz, art. 2 Konstytucji RP, art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP w zw. z art. 1 ust. 1 Protokołu 1 do EKPCz, przez brak pouczenia pozwanego o jego prawach i konieczności inicjatywy dowodowej oraz odmowę przyznania pełnomocnika z urzędu i nie zbadanie przez Sąd Apelacyjny, czy nie doszło do choćby częściowej spłaty wierzytelności przez osobę trzecią.

W odniesieniu do tych zarzutów należy podnieść, że z akt sprawy obrazujących przebieg postępowania przed Sądem Okręgowym wynika, że pozwany M. K. oraz drugi pozwany M. K. otrzymali wraz z nakazem zapłaty odpis pozwu i załączników, z których jasno wynikało, z jakiego tytułu Bank dochodzi zapłaty. Pozwani złożyli zarzuty od nakazu zapłaty, w których odnieśli się do żądania pozwu, treści nakazu zapłaty oraz złożyli szereg wniosków dowodowych uwzględnionych przez Sąd pierwszej instancji. Pozwany M. K. nie złożył wówczas do akt sprawy jakichkolwiek zaświadczeń o jego stanie zdrowia, utrudniających lub uniemożliwiających osobiste uczestnictwo w postępowaniu. Przedstawił jedynie pismo z dnia 1 kwietnia 2016 r. zawierające wniosek o usprawiedliwienie nieobecności na rozprawie wyznaczonej na dzień 5 kwietnia 2016 r., do którego dołączył zaświadczenie o pobycie w szpitalu w B. od dnia 1 kwietnia 2016 r. (k. 407 akt). Sąd Okręgowy uwzględnił także wniosek skarżącego o przesłuchanie w charakterze strony w drodze pomocy prawnej przed Sądem Rejonowym w C., które miało miejsce w dniu 8 grudnia 2016 r. W jego trakcie pozwany nie powoływał się na swój stan zdrowia jako okoliczność utrudniającą lub uniemożliwiającą obronę przysługujących mu praw ani też nie złożył jakichkolwiek dalszych ponad przytoczone w zarzutach od nakazu zapłaty, twierdzeń i wniosków dowodowych odnoszących się do żądania Banku lub linii obrony pozwanego przed tymi

roszczeniami (por. k. 480-481 akt). Wniesiona przez pozwanego w dniu 3 sierpnia 2017 r. apelacja (k. 536 i n. akt) nie zawierała zarzutów procesowych wiążących Sąd drugiej instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy w konsekwencji złożenia tego środka odwoławczego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55); nie kwestionowała także oceny zgromadzonego w sprawie materiału ani ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny nie naruszył art. 381 k.p.c., skoro trafnie podniósł, że pozwany nie wykazał, że nie mógł powołać wskazanych w apelacji dowodów w postępowaniu przed Sądem Okręgowym lub że potrzeba ich przytoczenia powstała później. Nie doszło także do naruszenia przytoczonych w skardze norm Konstytucji RP oraz Konwencji. Jak już podniesiono, pozwany przedstawił dokumentację medyczną obrazującą jego schorzenia dopiero w załączniku do skargi kasacyjnej (k. 687 i n. akt). Wynika z niej, że od 2014 r. cierpiał na zapalenie trzustki i z tej przyczyny był w latach 2016-2018 leczony operacyjnie i zachowawczo. Dołączył także do skargi kserokopie dowodów wpłat dokonanych na rzecz Banku przez R. R. w okresie marzec- kwiecień 2016 r.; jednakże w postępowaniu kasacyjnym niedopuszczalne jest czynienie przez Sąd Najwyższy jakichkolwiek ustaleń faktycznych. Złożony w apelacji wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu apelacyjnym faktycznie został oddalony przez Sąd pierwszej instancji, ale nie sposób uznać, że doszło w ten sposób do naruszenia prawa pozwanego do obrony. Trafnie bowiem wskazał Sąd, że dotychczasowa postawa skarżącego oraz drugiego pozwanego nie wskazywała, że są oni nieporadni, nie są w stanie działać samodzielnie i bronić swoich interesów i praw w tym postępowaniu (por. k. 568-569 akt). Sąd Najwyższy nie stwierdził z urzędu nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym. (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Sama okoliczność odmowy przyznania skarżącemu profesjonalnego pełnomocnika nawet przy wskazaniu - w jego ocenie - skomplikowania sprawy nie jest okolicznością, którą można uznać za uzasadniającą wniosek o pozbawieniu skarżącego możliwości obrony jego praw. W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika procesowego z urzędu nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej

praw, gdyż wniosek ten podlega uwzględnieniu, jeżeli w ocenie sądu udział profesjonalnego pełnomocnika jest potrzebny - art. 117 § 5 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2005 r., III CK 533/04, nie publ. z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, nie publ. z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, nie publ., z dnia 18 kwietnia 2008 r., II CSK 636/07, nie publ. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2007 r., V CSK 37/07, nie publ. oraz z dnia 29 kwietnia 2009 r., II CSK 643/08, nie publ.). Tylko w wyjątkowych sytuacjach nieprzyznanie fachowego pełnomocnika z urzędu może być kwalifikowane jako powodujące nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw. Dotyczy to przypadków, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia. Takie okoliczności nie miały miejsca w rozpoznawanej sprawie.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił naruszenie art.31 i 32 prawa wekslowego przez błędną wykładnię i przyjęcie, że poręczenie wekslowe jest oderwane od stosunku podstawowego, nawet jeśli z pozwem występuje wierzyciel wekslowy, a nie indosatariusz. Ocenę zasadności, ale i adekwatności tego zarzutu do przywołanych norm prawa materialnego, należy rozpocząć od przytoczenia powołanych regulacji. Stosownie do art. 31 prawa wekslowego, poręczenie umieszcza się na wekslu albo na przedłużku. Poręczenie oznacza się wyrazem "poręczam" lub innym zwrotem równoznacznym; podpisuje je poręczyciel. Sam podpis na przedniej stronie wekslu uważa się za udzielenie poręczenia, wyjąwszy, gdy jest to podpis wystawcy lub trasata. Poręczenie powinno wskazywać, za kogo je dano. W braku takiej wskazówki uważa się, że poręczenia udzielono za wystawcę. Art.32 prawa wekslowego przewiduje, że poręczyciel wekslowy odpowiada tak samo, jak ten, za kogo poręczył. Zobowiązanie poręczyciela jest ważne, chociażby nawet zobowiązanie, za które poręcza, było nieważne z jakiegokolwiek przyczyny z wyjątkiem wady formalnej. Poręczyciel wekslowy, który zapłacił weksel, nabywa prawa, wynikające z wekslu, przeciw osobie, za którą poręczył, i przeciw tym, którzy wobec tej osoby odpowiadają z wekslu.

Przytoczone przepisy normują formę i treść poręczenia wekslowego (awalisty) oraz zakres odpowiedzialności awalisty. Natomiast uzasadnienie podstawy kasacyjnej dotyczy rodzaju zarzutów, jakie awalista może skutecznie zgłosić wobec pierwszego remitenta weksla *in blanco* w celu określenia rozmiaru odpowiedzialności awalisty wobec wierzyciela. Poręczyciel może samodzielnie zmierzać do ograniczenia swej odpowiedzialności przez powoływanie regulacji art. 10 prawa wekslowego, zarzucając remitentowi przekroczenie zakresu upoważnienia udzielonego przez wystawcę weksla lub samego poręczyciela (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2011 r., III CSK 254/2010, OSNC 2012, nr 2, poz. 20, z dnia 17 marca 2011 r., IV CSK 371/10, nie publ., z dnia 4 lutego 2011 r., III CSK 196/10, nie publ., z dnia 24 listopada 2010 r., V CSK 129/09, nie publ., z dnia 3 listopada 2010 r., V CSK 142/2010, OSNC-ZD 2011, nr D, poz. 73 z dnia 12 grudnia 2008 r., II CSK 360/2008, nie publ., z dnia 19 grudnia 2007 r., V CSK 323/2007, nie publ. z dnia 3 sierpnia 2006 r., IV CSK 101/2006, nie publ.). Jeżeli weksel znajduje się we władaniu remitenta, poręczyciele mogą podnosić zarzut nieprawidłowego uzupełnienia weksla, powołując się na treść porozumienia i formułując zarzuty w oparciu o art. 10 prawa wekslowego (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1963 r., II CR 249/63, MoP 1993, nr 3, s. 87. Z dnia 26 listopada 1973 r., III CRN 269/73, OSPiKA 1975, nr 10, poz. 210, z dnia 25 września 1996 r., II CKU 1/96, Prok. i Pr. 1997, nr 2, s. 32 oraz z dnia 13 stycznia 1998 r., II CKU 12/96, nie publ.). Formalna akcesoryjność zobowiązania poręczyciela wekslowego oznacza, że ponosi on odpowiedzialność pod tymi samymi warunkami i w tym samym zakresie, co dłużnik, za którego poręczył. Powód dochodził roszczenia z weksla *in blanco* wystawionego przez „P.” sp. z o.o. i poręzonego przez pozwanych w celu zabezpieczenia roszczeń Banku wynikających z umowy z dnia 19 lipca 2011 r. W chwili wydania weksla niezupełnego dochodzi do zaciągnięcia zobowiązania wekslowego, przy czym jest ono jeszcze nieukształtowane (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2009 r., II CSK 452/2008). Zostanie ono ostatecznie ustalone w drodze uzupełnienia elementów weksla przez wierzyciela (remitenta). Ewentualna niezgodność sposobu dokonanego uzupełnienia weksla z upoważnieniem udzielonym przy jego wydaniu może być rozpatrywana jedynie w kategoriach

zarzutu wpływającego na skuteczność dochodzenia praw wekslowych przez konkretnego posiadacza weksla (istota regulacji art. 10 prawa wekslowego). W przypadku weksla *in blanco* zakres dopuszczalnych zarzutów, które mogą zostać podniesione przez poręczyciela określa nie tylko art. 17 prawa wekslowego, ale także art. 10 Prawa wekslowego. Skarżący nie sformułował w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia tych przepisów prawa wekslowego w związku z art. 32 prawa wekslowego, a Sąd Najwyższy, orzekając jedynie w granicach zaskarżenia i w granicach podstaw kasacyjnych (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) nie może wyřęczyć skarżącego zastępowanego przez fachowego pełnomocnika procesowego.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.). Sąd Najwyższy odstąpił od obciążenia pozwanego kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz powoda, uwzględniając jego sytuację życiową, zdrowotną i majątkową (art. 102 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.). Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego w odniesieniu do pełnomocnika skarżącego z urzędu będącego adwokatem, znajduje oparcie w art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r.- Prawo o advokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1184) oraz § 16 ust.4 pkt 2 w zw. z § 8 pkt 7 i § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 18).